

Н. А. Андросова

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Образ втраченого дому в художній мові поетів української діаспори

Андросова Н. А. Образ втраченого дому в художній мові поетів української діаспори. Стаття присвячена аналізу образів дому та бездомності у поетичній мові представників української діаспори. Відірваність від Батьківщини, побутова невлаштованість, постійна ностальгія посилюють авторське сприйняття дому не лише як житла, але й як духовного змісту. Досить часто дім за межами України сприймається як бездомність, що може дорівнювати бездуховності.

Ключові слова: *мовна картина світу, концепт, образ, дім, бездомність, антидім.*

Андросова Н.А. Образ потерянного дома в художественной речи поэтов украинской диаспоры. Статья посвящена анализу образов дома и бездомности в поэтическом языке представителей украинской диаспоры. Оторванность от Родины, бытовая неустроенность, постоянная ностальгия усиливают авторское восприятие дома не только как жилища, но и как духовного смысла. Очень часто дом за пределами Украины воспринимается как бездомность, что может быть равно бездуховности.

Ключевые слова: *языковая картина мира, концепт, образ, дом, бездомность, антидом.*

Androsova N. The image of home in literary speech of Ukrainian Diaspora poets. The article is devoted to images of home and homelessness in the poetic language of the Ukrainian Diaspora. Separation from home, poor living conditions increase the author's perception of home, not only as a dwelling, but as a spiritual meaning. Very often the home outside Ukraine is perceived as homelessness, which may be equal to lack of spirituality.

Key words: *language picture of the world, concept, image, home, homelessness, anti-home.*

Національна картина світу, яка є частиною загальної, репрезентується мовними образами, що, у свою чергу, складають об'ємнішу одиницю – концепт. Про це говорить, зокрема, Л. А. Лисиченко [8], подаючи рівні мовної картини світу. До найголовніших концептів загальної картини світу належить концепт *житло*. Він складається з багатьох образів. Українська національна мовна картина світу може бути репрезентована образом *хата*. Наукова розвідка Л. Г. Савченко детально аналізує такий образ у складі лексико-семантичного поля *дім* [11].

Ми пропонуємо простежити це ЛСП на матеріалі поетичної мови представників української діаспори – Емми Андіївської, Євгена Маланюка, Олега Ольжича, Яра Славутича. Наше дослідження є продовженням комплексного аналізу названого ЛСП, оскільки концепт *житло* становить значний інтерес дослідників різних галузей: філологів, філософів, культурологів, етнографів [2; 3; 4; 7; 11; 13].

Звернімося до поетичної мови Яра Славутича, де він ставить питання:

Тож нащо дім? Навіщо рідна хата?

Краси тривоги вдома не збагнеш!

Ярами чорними така багата

Блакитнокрила далечінь без меж [12:110].

Важливим у цьому контексті є образ *далечини*, що підсилюється семою 'без меж' і має значення безкінечної свободи, щастя. Саме вона протиставляється *домові*, який не має, на відміну від *далечини*, позитивної семантики. Таким нам видається й образ *хати*, незважаючи на епітет *рідна*.

У наступних рядках образ *далечини* ніби матеріалізується, конкретизується у *важкі пугі* та *чужі краї*. Уживані автором епітети *рідний* та *чужий* створюють семантичне протиставлення. Зауважимо, що в цьому контексті образ *чужі краї* містить позитивну семантику, а *рідна хата* – негативну:

Важкі пугі, позбавлені спокою,

Чужі краї, запалі в каламуті,

Тебе навчать і мудрості людської

І гарт наснаги серцеві дадуть [12:110].

І далі:

Щасливий той, кому *домашній прах*

Не вабить дум порожньою нудгою,

Кому невтомно таїну розвою
Змагає мозок на пізнань шляхах [12:111].

Отже, *дім*, як непотріб, було відкинуто заради пошуку нового безмежного щастя. Ліричний герой Яра Славутича замість *дому* прагне здобути *зорі пурпурові і нескінченність осяйних шляхів* [12:112]. Він сподівається, що в далеких світах невідоме *щось* може замінити йому навіть колиску.

Мене *вколише*, наче нільський човен,
Вологий блиск вечірньої зорі [12:112].
Але поступово образ чужини набуває іншої семантики:
Іду незнаною тропою
Під *сірим* небом *чужини* [12:109].

Епітет *сірий* містить промовисту кольорову замальовку: на чужині автор не знайшов того, на що сподівався: *пурпурових зор та осяйних шляхів*.

Виявляється, там його чекали „черства шкуринка та *нерідний дім*” [12:79]. Образ *нерідного дому* приховує глибоку, суто негативну семантику: відсутність родинного тепла, родинних зв’язків. На противагу йому виникає образ *дому* з рідною матір’ю:

Узятий з *дому* від гінкого поля,
Де *рідна мати*, як суха тополя,
До неба руки з горя підняла [12:78].

Автор навіть не помітив, як і коли зруйнував власне життя, як і коли сталося відчуження: чужою стала весна – і тільки *рідна мати* це відчула, але вона навіки залишилась тепер уже десь в іншому вимірі.

У наступній поезії розгортається трагедія реального на чужині:

Йдемо в *чужий*, сполоханий *простір*.
З важкими таврами невчиненої зради,
Всіма зацьковані – як звір –
Слабі від горя, сильні від нестями,
Волочим тугу без кінця ми
Всьому наперекір [12:107].

Ми бачимо, як *нерідний дім* перетворюється в *чужий простір*, котрий символізує абсолютне знищення точок дотику родинності. Семантичного поглиблення цей образ набуває завдяки порівнянню *як звір*, котре свідчить про втрату антропологічної характеристики. Але з останнього рядка видно, що в душі ще присутня частка нерозкаяності, впертості, що властиве молодим.

І все ж таки чужина остаточно спустошує, вивітрює душу – і духовна бездомність перетворюється на простір, який несе ознаки *антидому*, що постає в образі *дому тривання*:

Не з кості білої слонів,
Не з криці, кованої зрання, –
Край вод і хмар собі я звів
Яснодеревний *дім тривання*.
Немає тут ні пір, ні ер.
Така предвічна, гойна звичність!
Я ще живу чи вже помер?
Сучасність... Вічність... [12:146].

Ми бачимо, що в *домі тривання* немає рубежів між порою і ерою, смертю і життям, сучасністю і вічністю. Відсутній тут також код укорінення, бо *дім тривання* перебуває край вод і хмар.

І тільки побувавши в *бездомності* та *антидомі*, автор намагається повернути *дім* – і він виникає в його душі. Надзвичайно промовистий образ *духовного дому без дому реального*, посилений лексемою *материзна*:

Як досягти *заповідного дому*?
Впасти на рідний дитинства поріг,
Сльози гарячі, тужбу незнайому
Спрагло ронити на отчий поріг...
Куля земна, полонена пітьмою,
Знає мету, що ясна і пряма.
Сотні доріг подружило зі мною,
Тільки тебе, *материзно*, нема [12:132].

Ідеальний *дім*, який було втрачено, тривожить душу і в поезії „Дідів хутір”:

Стояв звияжно...,
Немов палац, двоповерховий *дім*.
На південь – двері. В саяві золотім
Світилися вікна на черешні й клени [12:92].

З'являється й образ *хати*, позитивний смисл якої посилюється порівнянням як *маківка* та епітетом *білий*:

Над синім Дніпром, на зеленій горі,
Стояла в тополях, у щасті й добрі,
Хати́на, як *маківка біла* [12:95].
Але такий *дім* та *біла хата* були колись, а тепер –
По світу блукають і дочки й сини....
Хати́на ж *горює* на хмурій горі
І молиться в небо дірками.
Посохли тополі на голім дворі
Вітри завивають вовками [12:95].

Це символ покинутої Батьківщини, жакливого долі тих, хто її втратив. Автор втікав від *дому* та *хати*, від *стріх* у нове і незвичайне, а тепер понад усе прагне повернути цей *дім*, цю *хату*, цю *стріху* як символ морально-етичних засад, що повинні лежати в основі людського життя:

Доле, доле! Жаром непогасним
На путі, на стоптані терни,
Припади для радості нещасним
І жадану *стріху* поверни! [12:123].

Замість них він отримав інше життя, замість *дому* та *хати* – *стан* для людей, які зорієнтовані на життя тварин, бо єдиний закон, який керує їхнім існуванням – споживацькі інстинкти:

І бродять, немов цигани,
Сини – безталанний дріб –
І в *станах*, не гідних шани,
Гризуться, як пси за хліб [12:122].

Морально-етичний сенс образу *станів* висвітлює сема *не гідний шани* – і все це перетворює людей на „безталанний дріб”. Отже, в аналізованому контексті наявна семантична паралель: *дім* – *стан* і *людина* – *безталанний дріб*, яка надає можливість побачити абсолютну духовну співвідносність *дому* і *людини*.

Треба було пройти по колу, щоб усвідомити неможливість життя без рідної *хати*, без Батьківщини, без споконвічних морально-етичних основ буття:

Повертається правнук до рідної хати –
Спадкоємних полів, на дідівський поріг,
До батьків на гробках воскресення благи,
Обтрусивши пили із далеких доріг.
До гнізда повертається з вирію птах.
Гляньте, люди! *Земля повертає до сонця*... [12:119].

Саме тут знову з'являється образ *рідної хати*, осмислений, вистражданий, *хати*, без якої неможливе повноцінне життя. А далі завдяки потрібній паралелі – „*Повертається правнук до рідної хати*” – „*До гнізда повертається з вирію птах*” – „*Земля повертає до сонця*” – ніби встановлюється споконвічний світовий порядок.

Отже, образ *дому* в поезії Яра Славутича проходить шлях по колу. Спочатку виникають *дім* та *рідна хата*, які є абсолютно синонімічними і символізують щось домашнє, звичне, але автора вабить *далечінь без меж* як безмежна свобода і щастя. Такою привабливою вперше постає *бездомність*, яка потім конкретизується у *важкі путі* та *чужі краї*. Ці образи, незважаючи на промовисті епітети *важкий* та *чужий*, несуть позитивну семантику, бо саме від *важких путів* та *чужих країв* автор сподівається навчитися людської мудрості й отримати гарт наснаги для серця. Із часом *зорі пурпурові* та *нескінченність осяйних шляхів*, заради яких було покинуто *дім*, перетворюються на *сіре небо чужини*, яке поступово матеріалізується в *нерідний дім*, а потім у *чужий простір*. Негативного апофеозу досягають образи *стану* та *дому тривання*, що стають символами *антидому*. І все ж автор повертається до *дому*, який було покинуто, хоч він уже зовсім інший – вистражданий і усвідомлений, той, що дорівнюється справжньому життю, світовому порядку. На жаль, цей *дім* назавжди втрачено в реальності, він живе і болить у душі.

Євген Маланюк показує історію свого роду, власного життя у поезії „Побачення”, де через спомин виникає

Гостинний дім
Із тих, що їх вже залишилось мало,
А надто в нашім краю. Був *маєток* –
старе гніздо... [9:139].

Образи *гостинний дім*, *маєток*, *старе гніздо* утворюють синонімічний ряд, із якого складається образ *дому*. Такий *дім* символізує високі моральні основи буття, які творилися упродовж віків.

Коли ж дев'ятнадцяте століття „у сутінках переступило в двадцяте” і прийшла „Велика Косовиця”, –

Гніздо спустіло. Зразу, як осідок
Штабів прерізних, далі – *лазаретів*.
...Завила осінь в *борознах окопів*.
Пожежа зжерла *палац*
І тільки сови жили *між руїн* [9:140].

Бездомність представлена у поетичній мові Євгена Маланюка образами *штабів*, *лазаретів*, *окопів* і нарешті – *руїни*.

Незважаючи на цю руїнність, автор доводить, що „залишилась життєдайна іскра в *попелі руїн*” [9:140]; „І в паростку і *рід*, і *дім* воскресли” [9:141]. Саме ці рядки свідчать про невичерпальність *дому*, життєдайний дух якого не можуть знищити ніякі руїни.

Такого *дому* немає в реальному житті автора, його реальність – це „псевдотиша і псевдодобробут” [9:139] і ще „вікно, що здавалось отвором в міжзор'янні безкраї” [9:141]. Це вікно виходить прямо у всесвіт, бо відсутній код укорінення – і *бездомність* залишається невичерпним тягарем.

У поезії „Моравські елегії” спостерігаємо досить цікаві імпліцитні синоніми „Сим *домом*, *цвинтарем*, *неписаним сим правом*” [9:104], які стверджують недоторканні святині буття. *Дім* і *цвинтар* стають рівнозначними і дорівнюють у своїй семантиці *неписаному праву*.

Маємо у поетичній мові Євгена Маланюка й семантичне протиставлення *дім* – *хата*:

Сей *дім* вітчизною не буде,
Будинки не замінять *хат* [9:105].

У цьому контексті *дім* знеособлюється, це просто будівля – він міцний, але духовно пустий і чужий, це, власне, *дім бездомності*, і тільки *хата* має глибоке значення: символізує духовний затишок, Вітчизну, щось тендітне й рідне.

Ще більше значення чогось найпростішого і найріднішого несе один із складників хати – *стріха*, що зустрічається в поетичному світі Євгена Маланюка досить часто:

Сіріє *стріха* під дощами,
Вже *хата* стала нетривка [9:47];
Не треба ні празьких *бруків*,
Ні Праги вулиць прастарих:
Все сніться матерній руки,
Стара солома рідних стріх [9:46].

Зауважимо, що брук – це вулиця, вимощена камінням. На противагу нетривкій *стрісі*, беззахисній перед дощами, виступають міцні кам'яні *бруки*, що супроводжуються епітетом *чужинний*, який ілюструє їх абсолютну байдужість до долі ліричного героя:

А я тут, на *чужинних бруках*,
Чужий – несу *чужий тягар* [9:46].

За допомогою омонімів (іменника *чужий* і прикметника *чужий* – тягар) відбувається нагнітання образу, немов автор хоче показати свою абсолютну відчуженість. Ця чужинність, відчуженість, а – імпліцитно – *бездомність* простежується далі, посилювана повтором:

Чужа земля, *чужі* похмурі люди –
Й саме життя, здається вже *чуже* [9:46].

Чужина заповнює весь простір: вона існує як у реальному світі, так і в потойбічному, бо не залишає навіть труни. Виникає враження, що автор понад усе хоче уникнути її, зректися хоча б у світі вічному:

Ні, не ув'язнить глина *чужини*

Твою труну, твій попіл вогнепальний,
Бо правнуки, що будуть знов сини,
Перенесуть у тишу спочивальні [9:192].

Цікаве семантичне навантаження має ще один зі складників *дому* – *стіни*. У поезії „Стара винарня” цей образ набуває ознак особи, бо „стіни слухали” [9:118].

Ідея незламності людини, її стійкості перед негараздами відбивається в таких поетичних рядках:

Гудуть вітри крізь площі і дзвіниці,
Та *нерухомих стін* не захитать! [9:123].

Непорушність високих прагнень, духовних основ буття стверджує наступна поетична ілюстрація:

Стіна ж стоїть камінням непорушним,
Роззоряне склепіння несучи.
На варті там – крилаті серафими
Й Архістратиг, опертий на мечі [9:127].

Виявляється, що душа людини має одяг і, як дім, має *стіни*. Мабуть, це її моральні приписи, за допомогою яких вона захищена від негараздів. Якщо людина морально гола і бездомна, то ні з чим їй встати перед карою Божою:

І *душа без стін* і без одежі
Встане перед карою Руки [9:98].

Та все ж таки образ *стіни* в поетичній мові Євгена Маланюка виявився нетривким, щось зрушилось у житті літературного героя, відбулась підміна справжніх цінностей примарними:

І рушається, падають стіни,
Й даремно туляться люди
До фата-морган пустині,
Зрадливих обрисів злуди! [9:131].

Дім у наступних поезіях роздвоюється: один *дім* залишається *домом* – це *хата сина*:

За Дунаєм – *хата сина*:
Там ходить внук – вивчає плоть землі. [9:206], –

а другий – *немилий дім бездомності* автора:

...Й коли усе засне в *немилім домі*,
Спливе намул закінченого дня,
Безсонна засміється підсвідомість
І нагадає той Закон Огня,
Що про нього заповідав Відомий:
А коли ні, то проклинає
І світ запалити! [9:207].

Розкаюння, відчай заповнюють поетичний світ Євгена Маланюка, понад усе він прагне *дому*, хоча б в образі *вовчої ями*:

Купив цей час фальшивою ціною:
Ісходом, втечею, роками болю й зла.
А треба було б впасти серед бою
На тій землі, де молодість цвіла.
А треба було б вдряпатись кігтями
Заклятих рук в той криворевний ґрунт,
Зерном лишитись хоч би в *вовчій ямі*... [9:203].

Слід зауважити, що образ *вовчої ями* має подвійне емоційно-експресивне наповнення: негативне (це підкреслює частка *хоч*, про це свідчить і пряме значення) і позитивне (вона єдина протиставляється відчаєві, абсолютному відчуженню і символізує батьківщину).

Отже, *дім* у Євгена Маланюка представлений лексемами *гостинний дім, маєток, старе гніздо*, що символізують високі моральні цінності, духовні надбання віків. Надзвичайне місце в поетичному просторі автора займає й образ *хати*, яка у порівнянні з *домом* (у цих випадках *дім* виконує місію *бездомності*) ілюструє щось найрідніше, найнеобхідніше для людського життя. Заслужують на увагу її складники – *стріха, стіна*, які доповнюють її внутрішню глибоку значущість. В авторській мові майбутнє належить *хаті сина*. *Домом* є і *вовча яма*, яка єдина протистоїть *бездомності*. Надзвичайною формою *дому* є *труна*. Цей образ, з одного боку,

символізує незахищеність людини, а з другого, – це остаточний притулок, власне, останній дім, де мусить бути найкомфортніше.

Образи *штаб, лазарет, окоп, руїна*, які прийшли на зміну *домові*, створюють простір *бездомності*. Її доповнюють *чужинні бруки, дім*, який протиставляється *хаті*. І *чужинні бруки*, і такий *дім* є символом міцності, але відчуженості. Завершує цей ряд *немилий дім*, який стає жахливим прокляттям.

Вважаємо, що образ *дому* Євгена Маланюка – невичерпальний, але такою ж є і *бездомність*. І, мабуть, важко надати перевагу чомусь одному, тому залишається відкритою ця основна проблема його поезії – вона болить і тривожить.

На сторінках поетичних творів Олега Ольжича образ *дому* – не постійний, він виникає епізодично:

На сходах дому зупинивсь на мить
Заглянути у казку баговинну [10:70];
І життя щоденне
Здається святом, *палацом – твоїм дім*.
І враз не стане. *Курява доріг*
Встає до сонця [10:102].

Метафора „страшні хати у тихім сконі” ніби засвідчує смерть *хати*, тобто чогось найріднішого. Їй одразу виникає *бездомність*, яка поступово заповнює весь поетичний простір Олега Ольжича.

Спочатку *дім* було змінено на *дороги*, що символізують зникнення коду укорінення, а потім – на *ліси*, які не мають ознак людського життя, а означають місце перебування звірів:

Упертий, з п'ятнадцяти років
В неділю *із дому* тікав.
Всі дні іменин, хмуруокий
Та злий, я в *лісах* проблукав [10:37].

Картину руйнації життєвих цінностей показує ілюстрація падіння *храмів*, перетворення високої моралі на мораль юрби:

Глухо *храми* упали у *порох розбитих палат*,
Жовті стіни фортець по узгір'ях ;
<...> і брата розтоптував брат,
Сірі, мертві обличчя, що котяться важко *юрбою* [10:104].

Цю картину ніби продовжує й доповнює інша, що зображує руйнацію коду укорінення *дому*, якого вже практично не існує. Ми бачимо тільки подвір'я, де панує хаос:

На подвір'ях клунки, попони.
– І не в безвісті шлях цей? –
І рветься, і рветься фіртка
Квітника зі слідами чобіт.
Обози – обози тільки.
На захід ідуть, на схід [10:76].

Виникає узагальнений образ *шляху*, як вселенської *бездомності*. Змішано та зміщено все: *торжища, палаци, халупи і храми; жерці, вояки, юрба і каміння*. Завдяки імпліцитним синонімам посилюється картина вселенського хаосу, відчувається зникнення моральних меж, порушення порядку життя:

Увижається *шлях* під гарячим пополуднім сонцем,
Велелюдні торжища, палаци, халупи і храми,
Отяжілі *жерці, і вояки, і юрба, і каміння*.
І простелиться *шлях*, і прийдуть *і халупи, і храми...*[10:107].

Образ *бездомності* наповнюють *хисткі курені* і знеособлені будови:

Сховалось равликом місто.
Січе його дощ, січе.
В *під'їздах будов* – тісно [10:71].

Семантично містким є, на нашу думку, образ *каменя*, який містить саму ідею *дому*. У Святому Письмі стрижневим значенням цього образу є ідея духовного устрою: „Пристаючи до нього, *каменя живого*, людьми відкинутого, але Богом обраного, дорогоцінного” [5:18].

У поетичній мові Олега Ольжича :

Річки течуть не водою –

Камінням сухим і чорним [10:104];
Тоді стара вовчиця язиком
Прибігла облизати чорний камінь [10:79] –

образ *каменя* стає символом занепаду, змінення коду самої ідеї *дому*. Повторюваний епітет *чорний* посилює створений символ.

На нашу думку, ознаки *антидому* містить образ *зимовника*, який відбиває спотворення коду *дому*:

О, не для них цей *зимовник*, ні!
В світлиці, де килими волохаті [10:121].

Отже, в поетичній мові Олега Ольжича образ *дому* виникає епізодично, повноцінного образу немає, світ заповнює *бездомність*, представлена образами *дороги*, *лісу*, *хистких куренів*, знеособлених *будов*. Через образ *каменя* розкривається світова трагедія зникнення самої ідеї *дому*, а *зимовник* несе ознаки *антидому*.

У поетичній мові Емми Андіївської весь простір заповнює *антидім* – розітнута матерія і розкраяний, спотворений дух:

Не краєвид – лиш *язики домівок*.
Що віником – кисільноребру погань
З чарунок *тліну* в дух переганя.
Й все далі світ – у п'їтму каганець [1:32].

Образи *попелу*, *тліну*, які є тут контекстуальними синонімами, характеризують будівлю. Саме будівлю – не дім:

Все далі вежі... Стіна.
Й крізь *попіл* – в невимовне страт [1:19];
Змиг – й повсякденне перестало *тліти*
<...> й дійсність тилову,
Яку – на *тлінні* хвилі [1:19].

Такий *дім* не має навіть меж, його складові – вікна, двері – виходять прямо у Всесвіт:

Крізь *отвори* – у вічність можна *впасти* [1:13];
З *чорних дір* – нове буття *тече* [1:27].

У поетичній мові авторки замість *дому* ми зустрічаємо то „опорні пункти” [1:8], „переходи”, „закапельки”, „існування проміжні” [1:21], то „неіснування попіл” [1:16], „ніщо – ніде” [1:17].

На рівні буття для ліричної героїні не існує ні матеріального *дому*, ні *дому* духовного:

Замість буття – амебний циферблат,
З якого – по кристалику – кристалик.
Шлях видовжень – крізь клітковину стулок [1:24].

На перехресті з тілом перебуває душа, яка „пробує на дотик світ”. Можна констатувати остаточно втрачений код душі і всього суцього:

Душа – ніяк, – поранений верблюд,
Що пробує – на перехресті – з тіла
На дотик – світ – як ваза, як столик [1:24].

Антидім показаний авторкою і в космічному вимірі:

З *чорних дір* нове буття *тече*. [1:27];
Й дощ – і поламаний, сягисто йде.
Світ зупинився [1:28];
Підстаркувата вічність – примадонна –
Самі світила скапують з ножа...
Земля – от-от – самотній в небі дутик [1:25].

Отже, поезія Емми Андіївської засвідчує жахливу констатацію абсолютного знищення *дому* й перебування всього суцього у спотвореній матерії та в такому ж духовному вимірі. Зображений поетесою *антидім* містить промовисте застереження для людства.

У результаті аналізу художньої мови поетів української діаспори спостерігаємо наступне:

Образ *дому* в поезії Яра Славутича проходить шлях по колу. Спочатку виникають *дім* та *рідна хата*, які є семантично ідентичними й символізують щось домашнє, звичне. Але автор зрікається їх заради *нескінченності осяйних шляхів* та *пурпурових зір*, які чомусь перетворюються на *сіре небо чужини*, котре поступово матеріалізується в *нерідний дім*, а потім у *чужий простір*. Негативного апофеозу досягають образи *стану* та *дому тривання*, що стають символами

антидому. Автор намагається повернутися до *дому*, вистраждавши та усвідомивши його сенс, але, на жаль, цей *дім* назавжди втрачено в реальності, він живе і болить у душі.

Дім у Євгена Маланюка представлений образами *гостинний дім, масток, старе гніздо*, що символізують високі моральні цінності, духовні надбання віків. Надзвичайне місце в поетичному просторі автора займає образ *хати*, яка ілюструє щось найрідніше, найнеобхідніше для людського життя. Заслугують на увагу її складники – *стріха, стіна*, які доповнюють внутрішню глибоку значущість аналізованого образу. *Хата сина* є прототипом майбутнього. *Домом* є і *вовча яма*, яка єдина протистоїть *бездомності*. Надзвичайною формою *дому* є *труна*. Образи *штаб, лазарет, окоп, руїна*, які прийшли на зміну *домові*, створюють простір *бездомності*. У цьому просторі домінують *чужинні бруки* та *дім*, який протиставляється *хаті*. Вони є символом міцності, але відчуженості та самотності. Завершує цей ряд *немилий дім*, який стає жахливим прокляттям.

У поетичній мові Олега Ольжича *дім* не є наскрізним образом. Світ заповнює *бездомність*, представлена образами *дороги, лісу, хистких куренів, знеособлених будов*. Через образ каменя розкривається світова трагедія зникнення самої ідеї *дому*.

Поетична мова Емми Андіївської показує знищення *дому* і перебування людства у спотвореній матерії і в такому ж духовному вимірі.

Семантичні зміщення образу *дому* спостерігаємо за рахунок контекстуальних уживань; цьому сприяють різні тропеїчні засоби.

Одна із основних ідей сучасної поезії – зміщення та втрата духовних основ буття заради примарних цінностей, зникнення самої ідеї *дому* як ідеї закоріненості *добра*, що ведуть до порушення світового порядку, та проблема повернення до них, пристрасна віра в таку можливість і життєва неспроможність її навіть за рахунок страдницьких невичерпальних спокутувань – реалізується в аналізованому нами образі.

Література

1. Андіївська Е. Хід конем. Поезії / Е. Андіївська — К. : Веселка, 2004. — 167 с.
2. Андросова Н.А. Словообраз ХАТА у фольклорі та художній літературі / Н.А. Андросова // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць. — Харків, 2007. — Випуск 23. — С. 47—53.
3. Андросова Н., Савченко Л. Образ дому в Святому Письмі / Н. Андросова, Л. Савченко // Вісник Харк. нац. ун-ту. — Філологія. — 2009. — № 843. — С. 89—95.
4. Байбури́н А.К. Жилище в обрядах и представлениях восточных славян / А.К. Байбури́н — Ленинград, 1983.
5. Біблія. — Druckhaus Gummersbach West-Germany. — 1988. — 1523 с.
6. Данилюк А.Г. Українська хата / А.Г. Данилюк — К., 1991.
7. Дольская О.А. Концепт «дом»: этимология и генезис (философско-антропологический аспект) / О.А. Дольская // Вісник Харк. нац. ун-ту. Серія: теорія культури і філософія науки. — 2001. — № 499. — С. 46—53.
8. Лисиченко Л.А. Мовна картина світу та її рівні / Л.А. Лисиченко // Вісник Харк. іст.-філол. тов-ва. — 1998. — № 6. — С. 6—10.
9. Маланюк Є. Невичерпальність / Є. Маланюк — К. : Веселка, 2001. — 318 с.
10. Ольжич. О. Незнаному воякові / О. Ольжич — К. : Дніпро, 2004. — 432 с.
11. Савченко Л.Г. Образ ДОМУ в художній мові Панаса Мирного (на матеріалі роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?») / Л.Г. Савченко // Вісник Харк. нац. ун-ту. — Філологія — 2010. — № 910. — Ч. I. — С. 688—693.
12. Славутич Я. Поезії та поеми / Я. Славутич — Едмонтон : Славу́та, 2004. — 176 с.
13. Цивьян Т. Дом в фольклорной модели мира / Т. Цивьян // Ученые записки Тартус. гос. ун-та. — 1978. — Вып. 464. — С. 66—78.